

Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право
УДК 343.35

Федчишин Юрій Юрійович

*аспірант кафедри кримінального права і кримінології
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Федчишин Юрий Юрьевич

*аспирант кафедры уголовного права и криминологии
Львовского национального университета имени Ивана Франка*

Fedchyshyn Yuriy

*PHD Student of the
Department of Criminal Law and Criminology of the
Ivan Franko National University of Lviv*

**ПРОБЛЕМИ КОНСТРУЮВАННЯ САНКЦІЙ КРИМІНАЛЬНО-
ПРАВОВИХ НОРМ, ЩО ВСТАНОВЛЮЮТЬ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ЗА ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ
ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ
ПРОБЛЕМЫ КОНСТРУИРОВАНИЯ САНКЦИЙ УГОЛОВНО-
ПРАВОВЫХ НОРМ, УСТАНОВЛИВАЮЩИХ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ
ЗА ПРЕВЫШЕНИЕ ВЛАСТИ ИЛИ СЛУЖЕБНЫХ ПОЛНОМОЧИЙ
РАБОТНИКОМ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОГО ОРГАНА
THE PROBLEM OF DESIGNS CRIMINAL-LEGAL SANCTIONS
NORM SETTING RESPONSIBILITY FOR EXCESS OF THE
AUTHORITY OR SERVICE AUTHORITIES BY THE WORKER OF
LAW-ENFORCEMENT AGENCY**

Анотація. Здійснено комплексний науковий аналіз санкцій ст.365 КК України через призму правил конструювання кримінально-правових санкцій. Виявлено недоліки в їх побудові та запропоновано шляхи усунення цих

недоліків. Проаналізовано кримінальне законодавство низки країн, що встановлює відповідальність за діяння, які з об'єктивної сторони полягають у перевищенні влади, службових повноважень. Зокрема, автор наголошує на важливість врахування досвіду зарубіжних країн, називає відповідні положення кримінальних кодексів зарубіжних країн, аналізує та застосовує порівняльно-правовий метод, який надає можливість вдосконалити національне право зважаючи на світові тенденції розвитку кримінального законодавства.

Ключові слова: перевищення влади, зловживання владою, правила конструювання кримінально-правових санкцій, кримінальна відповідальність.

Анотація. Осуществлен комплексный научный анализ ст. 365 КК Украины на основании правил конструирования санкций уголовно-правовых норм. Выявлены недостатки в их структуре и предложены пути совершенствования указанных санкций. Проанализировано уголовное законодательство ряда зарубежных стран, которые предусматривают ответственность за деяния, которые с объективной стороны заключаются в превышении власти, служебных полномочий. В частности, автор отмечает важность учета опыта зарубежных стран, называет соответствующие положения уголовных кодексов зарубежных стран, анализирует и использует сравнительно-правовой метод, который позволяет усовершенствовать национальное право учитывая мировые тенденции развития уголовного законодательства.

Ключевые слова: превышение власти, злоупотребление властью, правила конструирования уголовно-правовых санкций, уголовная ответственность.

Summary. A complex scientific analysis of sanctions under the Article 365 CCU is analysed in terms of the criminal(penal) sanctions. The gaps in their

structure were found and ways of their improvement were suggested. The criminal law of countries that establishes responsibility for actions namely the abuse of power, official powers. In particular, the author points out the importance of foreign countries' experience; reveals relevant provisions of foreign countries' criminal codes, analyzes and applies comparative method which gives possibility to improve national law taking into account global tendencies in the development of criminal law.

Key words: *exceeding of authority, abuse of power, rules for designing criminal sanctions, criminal liability.*

Постановка проблеми. За сучасних умов, коли відбувається реформування судової системи та системи правоохоронних органів, особливого значення набуває питання посилення авторитету органів державної влади, а отже, і протидії злочинам у сфері службової діяльності.

В кримінальному законі передбачено систему механізмів (як обов'язкових, так і факультативних), спрямованих на забезпечення призначення законного, індивідуального, справедливого, гуманного та достатнього покарання винному для досягнення мети передбачена ч. 2 ст. 50 КК України . Водночас кожен із цих механізмів нерозривно пов'язаний із санкцією кримінально-правової норми. Причому переважна більшість із них забезпечується лише в межах видів і розмірів покарань, передбачених цією санкцією. Проте на практиці для призначення покарання за будь-який злочин (в тому числі за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу) вирішальне значення має санкція кримінально-правової норми. Від визначених у ній виду та розміру покарання залежить встановлення ступеня тяжкості конкретного злочину, оцінка його суспільної небезпеки судом, визначення виду, розміру покарання та меж його індивідуалізації тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні в Україні існує низка наукових досліджень, присвячених проблемам кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. Зокрема, ці питання розглядали у своїх працях, в рамках розгляду питань про кримінальну відповідальність за злочини у сфері службової діяльності такі науковці як П.П. Андрушко, С.В.Гізимчук, Ю.В.Гродецький, Н.Н.Дьяченко, З.А.Загиней, К.П. Задоя, О.О. Кваша, В.М. Киричко, М.Й. Коржанський, Р.Л. Максимович, О.А. Мартиненко, В.В. Марчук, М.І.Мельник, В.О. Навроцький, А.В.Савченко, А.Ю. Смирнов, В.Я. Тацій, В.І.Тютюгін, М.І. Хавронюк, П.С. Яни, Н.В. Янюк, В.В. Ярош та інші.

Варто зазначити, що існує монографічне дослідження Т.І. Слуцької «Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень» (2010 р.) в якому розглянуті питання, пов'язані з конструюванням санкцій у нормах передбачених ст. 365 КК України. Автор висловила низку пропозицій щодо вдосконалення видів покарання, що передбачаються за вчинення перевищення влади або службових повноважень [2, с. 6-7].

Зокрема, з цієї проблематики є дисертаційні дослідження: В.В. Яроша «Кримінально-правові санкції за злочини у сфері службової діяльності» (2015), К.П. Задоя «Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України)» (2009 р.). В.В. Ярош у власних дослідженнях здійснив всебічний аналіз кримінально-правових санкцій, що стосуються злочинів у сфері службової діяльності та висловив низку пропозицій щодо вдосконалення санкцій відповідних норм [19, с. 171-174]. В свою чергу К.П. Задоя у власних дослідженнях дійшов до висновку про необхідність пом'якшення санкцій, передбачених всіма частинами ст. 365 КК України, наголошуючи на надмірній їх суворості. Автор, вивчаючи тенденції судової практики

України, наголошує, що найчастіше альтернативою покаранню виступає звільнення від кримінальної відповідальності та його відбування [20, с. 23-24].

Відтак з часу написання вищенаведених досліджень у статті 365 КК України, змінилися не лише основні ознаки перевищення влади або службових повноважень (законодавець обмежив коло суб'єктів цього злочину працівниками правоохоронних органів), а й законодавчі конструкції кваліфікованого складу злочину, передбаченого у ч.2 ст. 365 КК України, які так чи інакше вплинули на практику застосування даної норми.

Саме тому здійснення комплексного аналізу санкцій норми, передбачених статтею 365 КК України, є сьогодні актуальним. Спробуємо проаналізувати положення кримінального закону в цій частині. Ефективність кримінального закону найкраще видно з аналізу судової практики по його застосуванню судами, що ми і зробимо у цій статті.

Метою статті є аналіз техніки конструювання санкцій статті 365 КК України, виявлення змістовних і технічних вад кримінального законодавства в цій частині та вироблення рекомендацій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. У науці кримінального права загальноприйнятими є положення про те, що при побудові санкцій кримінально-правових норм законодавець повинен керуватися певними принципами та дотримуватися низки обов'язкових правил [10; 11].

Слід погодитися з думкою Д.О. Калмикова який для здійснення аналізу санкцій кримінально-правових норм, та зручнішої систематизації викладеного матеріалу виділяє наступні правила конструювання санкцій : а) загальні правила конструювання санкцій кримінально-правових норм; б) правила конструювання санкцій кримінально-правових норм, що описують кваліфіковані склади злочинів [9, с. 37].

Санкція кримінально-правової норми має бути такою, щоб, з одного боку, суд, не виходячи за її межі, міг призначити індивідуальне, справедливе

та достатнє покарання для досягнення мети зазначеної у ч 2. ст.50 КК України, а з іншого боку, щоб вид і розмір визначеного у ній покарання не призвели до суддівського свавілля [1, с. 33-34; 7, с. 71; 3, с. 118-125; 4, с. 101-109].

Для того, щоб з'ясувати чи відповідають санкції статті 365 КК України зазначеним вимогам, передусім необхідно звернутися до матеріалів судової практики у справах по обвинуваченню особи за ст. 365 КК України. Наразі нас цікавить лише судова практика, оскільки тільки суд має право встановлювати відповідність між конкретним суспільно небезпечним діянням та законодавчо передбаченими заходами кримінально-правового впливу. Так, за інформацією Єдиного державного реєстру судових рішень у 2014-2017 роках за ст. 365 КК України було розглянуто 3019 судових рішень, з яких лише 156 вироків по справах. Так, зі 100 вивчених нами кримінальних справ, розглянутих у 2014-2017 роках за ознаками злочину, передбаченого ч. 1, 2 ст. 365 КК України, у сорока чотирьох випадках суд звільнив осіб від відбування покарання з випробуванням відповідно до ст. 75 КК України, у п'яти випадках – суд застосував ст. 69 КК України, тобто призначив більш м'яке покарання, ніж передбачене кримінальним законом, у восьми кримінальних провадженнях – особи були засуджені до покарання, із них – із реальним його відбуванням, у одному – особу було засуджено до обмеження волі, у решті випадків осіб було визнано невинуватими у вчиненні злочину та виправдано за відсутністю складу злочину.

Виходячи з аналізу дослідженої нами судової практики, слід звернути увагу на значну кількість (44% загальної чисельності кримінальних проваджень), у яких винність осіб у вчиненні злочину не ставилася під сумнів, однак суд звільнив обвинувачених від відбування основного покарання. Як видається така практика є неправильною, оскільки винні особи вчиняючи даний вид злочину, на нашу думку, не зазнають справедливого і достатнього покарання. Усі ці, вочевидь, негативні наслідки

для практики застосування приписів ст.365 КК України зумовлені надмірною кількістю обставин, які виключають можливість застосування покарання до винних осіб, їх кримінологічною необґрунтованістю.

В теорії кримінального права загально визнаним є положення, що типовим правовим наслідком злочину є і повинно залишатися покарання, визначене у санкції статті [5, с. 12-13].

Дослідники зазначають, що про неефективність санкції норми свідчить часте застосування судами норми про призначення більш м'якого покарання ніж передбаченого законом [12, с. 109]. Майже в половині розглянутих нами кримінальних проваджень суди на підставі ст. 69 або ст. 75 КК України до винних осіб застосували нижчу міру покарання ніж зазначена в санкції статті або, як вже зазначалося, звільнили винних осіб від відбування покарання із випробуванням. У близько 30% кримінальних проваджень, в котрих осіб визнано винними у вчиненні злочину передбаченого ст. 365 КК України, їх відповідно до ст.54 КК України було позбавлено військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. У 58% кримінальних проваджень, в тому числі тих, де суд застосував ст. 54, 75, 76 КК України було застосовано практично завжди мінімальний вид покарання до осіб, які вчинили злочин передбачений ст. 365 КК України. Це свідчить про те, що суди не поділяють позиції законодавця щодо змісту санкції відповідних норм та не вважають санкції ст. 365 КК України (ні за видами покарань, ні за їх розміром) адекватними суспільній небезпеці описуваних у цих нормах злочинів. На нашу думку, розмір покарання передбаченого санкціями ч. ч. 1, 2 ст. 365 КК України, є невиправдано високим. На даний момент реальне застосування зазначених у ст. 365 КК України основних видів покарання, на наш погляд, можливе лише в окремих випадках, коли діяння одразу посягає на кілька об'єктів кримінально-правової охорони, а виправлення засудженого неможливе без його ізоляції від суспільства.

Санкції кримінально-правових норм, що описують як основний, так і кваліфіковані склади злочинів, мають бути побудовані за таким правилом: чим вища формалізованість диспозиції, тим меншим повинен бути розрив між мінімумом та максимумом покарання, і навпаки. Виконання цього правила забезпечується як кількістю видів покарань, визначених у санкції норми, так і варіативністю їх розмірів [1, с. 70-71; 7, с. 240-241; 6, с. 128].

Зауважимо, що формалізованість диспозиції норми, передбачена ч. 1 ст. 365 КК України, є досить високою. З цієї точки зору розрив між мінімумом та максимумом покарання є невеликим і покарання, що альтернативно визначено є за ступенем суворості покарання близькими (обмеження волі і позбавлення волі). Інша ситуація виникає під час аналізу ч. 2 ст. 365 КК України. Формалізованість передбаченої у ній диспозиції, як для опису кваліфікованих складів злочину, є нижчою ніж в ч.1 цієї статті. Це пов'язано з неоднаковим ступенем впливу різних кваліфікуючих ознак на суспільну небезпеку діяння. Крім цього, насильство, про яке йдеться в ч. 2 ст. 365 КК України, може бути небезпечним для життя та здоров'я особи чи таким, що не є небезпечним для життя чи здоров'я особи. Диспозицію норми, передбаченої ч.3 ст. 365 КК України не можна назвати максимальною формалізованою, адже в ній передбачено таку особливо кваліфікуючу ознаку, як дії, передбачені частинами першою і другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки. Останнє належить до оціночних понять. Водночас тяжкі наслідки у різних проявах мають приблизно рівний ступінь суспільної небезпеки.

Альтернатива основним видам покарань повинна бути майже в усіх санкціях кримінально правових норм. При побудові санкції ч. 1 ст. 365 КК України вимоги щодо альтернативності основного виду покарання в повному обсязі дотримані. Утім, незважаючи на це правило, санкція норм передбачених ч. ч. 2, 3 ст. 365 КК України є безальтернативними і передбачає лише одне основне покарання – позбавлення волі на строк від 3

до 8 років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років у ч. 2, та від 7 до 10 років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років - у ч. 3 відповідної статті.

Проте, на практиці прослідковується вище неефективність розглянутих норм через наявну в них конструкцію. Про це свідчать результати аналізу вироків суду за ст. 365 КК України. З огляду на це можна дійти висновку, що безальтернативність і неадекватність санкції ч. ч. 1, 2 ст. 365 КК України суди вимушено долають шляхом застосування статей 69, 75 КК України.

Зважаючи на активне прагнення України вступити до Європейського Союзу, що знайшло відображення в низці нормативних актів, важливим є врахування досвіду зарубіжних країн, що передбачають норму про кримінальну відповідальність за перевищення влади або службових повноважень, оскільки порівняльно-правовий метод надає можливість вдосконалити національне право зважаючи на світові тенденції розвитку кримінального законодавства.

- Так, відповідно до ч. 1 ст. 317 Кримінального кодексу Латвії за перевищення посадових повноважень державним службовцем передбачено покарання у вигляді - позбавлення волі на строк не більше трьох років або тимчасове позбавлення волі або громадські роботи, або штраф; ч. 2 за дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони пов'язані з насильством або погрозою застосування насильства передбачено покарання у вигляді - позбавлення волі на строк не більше п'яти років або тимчасове позбавлення волі, або громадські роботи, або штраф, з позбавленням права обіймати певні посади на строк, що не перевищує п'яти років; ч. 3 за дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони пов'язані з катуванням або якщо вони призвели до тяжких наслідків передбачено покарання у вигляді - позбавлення волі на строк не більше десяти років, з позбавленням

права обіймати певні посади на строк, що не перевищує п'яти років [14, с. 112-113]. Згідно змісту норми, що передбачає кримінальну відповідальність за перевищення посадових повноважень Кримінального кодексу Латвії можна побачити, що ч. ч. 1, 2 вищенаведеної статті передбачено досить широкий спектр основних видів покарань, який на нашу думку дозволяє логічніше та точніше призначити покарання залежно від конкретних обставин справи.

- Кримінальний Кодекс Литви за зловживання владою державним службовцем або прирівняними до них особами у ч. 1 ст. 228 КК Литви передбачено покарання у вигляді - позбавлення права займатися певним видом діяльності або штраф, або арешт, або позбавлення волі на строк до чотирьох років; ч. 2 за дії, передбачені частиною першою, якщо вони пов'язані із зверненням на свою користь матеріальної або іншої особистої вигоди, за відсутності ознак хабарництва передбачено покарання у вигляді - позбавлення права займатися певним видом діяльності, або позбавлення волі на строк до шести років [15, с. 99-100]. В порівнянні з нормою, що передбачає кримінальну відповідальність за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу України можна побачити, що у КК Литви такий вид відповідальності як позбавлення права займатися певним видом діяльності виступає основним видом покарання.

- Кримінальним Кодексом Хорватії в ч. 1 ст. 291 за зловживання владою передбачено покарання у вигляді - позбавленням волі на строк від шести місяців до п'яти років; ч. 2 за дії, передбачені частиною першою, якщо вони мали наслідком настання істотної майнової шкоди передбачено покарання у вигляді - позбавленням волі на строк від одного до десяти років [16, с. 104-105]. Слід зауважити, що КК Хорватії за зловживання владою суд може призначити виключно такий вид покарання як позбавлення волі.

- Кримінальний кодекс Молдови в ч. 1 ст. 328 за перевищення влади або службових передбачено покарання у вигляді – штрафу в розмірі від трьохсот до вісьмиста розрахункових одиниць або позбавлення волі на строк до трьох років з позбавленням в обох випадках права займати певні посади або займатися певною службовою діяльністю на строк від двох до п'яти років; ч. 2 за дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони супроводжувалися застосуванням зброї передбачено покарання у вигляді – позбавлення волі на строк від двох до шести років з позбавленням права займати певні посади або займатися певною службовою діяльністю на строк від п'яти до десяти років; ч. 3 за дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені: особою, яка займає відповідальну державну посаду; в інтересах організованої злочинної групи або злочинної організації; якщо дані дії мали наслідком тяжкі наслідки передбачено покарання у вигляді - позбавлення волі на строк від шести до десяти років з позбавленням права займати певні посади або займатися певною службовою діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років [13, с. 119-120]. Варто зазначити, що Кримінальним кодексом Молдови не передбачено такий вид кримінальної відповідальності як обмеження волі. В порівнянні з нормою, що передбачає кримінальну відповідальність за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу України можна побачити, що у Кримінальному кодексі Молдови використана схожа концепція побудови кримінально-правової санкції.

- Кримінальний кодекс Таджикистану в ч. 1 ст. 316 за перевищення службових повноважень передбачає покарання у вигляді – штрафу в розмірі від двохсот п'ятдесяти до сімсот тридцяти розрахункових одиниць або позбавлення права займати певні посади або займатися службовою діяльністю на строк до п'яти років або позбавлення волі на строк до чотирьох років; ч. 2 за дії , передбачені частиною першою, якщо вони вчинені особою яка займає державну посаду Республіки Таджикистан або

особою яка є головою органу місцевого самоврядування передбачено покарання у вигляді – штрафу в розмірі від сімсот тридцяти до однієї тисячі двохсот сімдесяти семи розрахункових одиниць або позбавлення волі на строк від чотирьох до семи років з позбавленням права займати певні посади або займатися певною службовою діяльністю на строк до трьох років; ч. 3 за дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони супроводжувались застосуванням насильства або погрозою застосування насильства; застосуванням зброї або спеціальних засобів; призвели до тяжких наслідків передбачено покарання у вигляді – штрафу в розмірі від дев'ятсот дванадцяти до однієї тисячі вісімсот двадцяти п'яти розрахункових одиниць або позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права займати певні посади або займатися певною службовою діяльністю на строк до п'яти років [17, с. 108-109]. Слід зауважити, що в Кримінальному кодексі Таджикистану до осіб які вчинили перевищення службових повноважень не застосовується такий вид покарання як обмеження волі.

- Кримінальний Кодекс Туркменістану в ч. 1 ст. 182 за перевищення службових повноважень передбачає покарання у вигляді - позбавлення права займати певні посади або займатися певною службовою діяльністю на строк до п'яти років або штраф в розмірі від двадцяти до сорока середньомісячних заробітних плат або виправні роботи на строк до двох років або позбавлення волі до трьох років; ч. 2 передбачає покарання у вигляді – позбавлення волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права займати певні посади або займатися певною службовою діяльністю на строк до трьох років або покладення обов'язку на проживання в певній місцевості на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права займати певні посади або займатися певною службовою діяльністю на строк до трьох років. Виходячи із змісту ч. 1 ст. 182 КК Туркменістану можна побачити, що в даній нормі застосовуються такі види покарань як: штраф,

позбавлення права займати певні посади або займатися певною службовою діяльністю, виправні роботи, позбавлення волі. Варто зазначити, що санкція ч 1. ст. 182 КК Туркменістану є безальтернативною. В свою чергу ч. 2 ст. 182 КК Туркменістану передбачає альтернативу в призначенні покарань, у вигляді позбавлення волі на певний строк з позбавлення права займати певні посади або займатися певною службовою діяльністю на певний строк або покладення обов'язку на проживання в певній місцевості на певний строк з позбавленням права займати певні посади або займатися певною службовою діяльністю. Покарання у вигляді покладення обов'язку проживання в певній місцевості полягає у видаленні засудженого з місця його проживання з обов'язковим поселенням у певній місцевості на строк, встановлений вироком суду. Перелік таких місцевостей визначається Кабінетом Міністрів Туркменістану. Каральна сутність цього покарання полягає в обмеженні права засудженого вільно пересуватися і обирати місце проживання в межах Туркменістану, гарантованого статтею 26 Конституції Туркменістану. Разом з тим обмежуються житлові, трудові права, тому що переїзд на нове місце проживання може спричинити за собою звільнення з роботи і т. д. [18, с. 105-107].

Проаналізувавши норми кримінальних кодексів зарубіжних держав які передбачають кримінальну відповідальність за перевищення влади або службових повноважень в частині їх санкцій можна дійти висновку, що серед покарань, які передбачено за вказаний злочин найбільше застосовується – позбавлення волі (тюремне ув'язнення), штраф та обмеження права обіймати певні посади чи займатися певним видом діяльності. Слід зазначити, що в більшості розглянутих нами кримінально-правових санкцій наявний досить широкий спектр видів кримінальної відповідальності які можуть бути застосовані до винної особи за вчинення злочину.

Стосовно вимог до побудови санкцій кримінально-правових норм, що описують кваліфіковані склади злочинів слід зазначити наступне.

При побудові санкції за кваліфікований та особливо кваліфікований склад злочину законодавець має враховувати тип санкції норми, що передбачає відповідальність за основний склад злочину, види визначених у ній покарань, їх кількість і розміри.

Зокрема, при конструюванні санкції в нормах з кваліфікуючими та особливо кваліфікуючими ознаками законодавцю доцільно використовувати одну зі схем переходу від санкції норми, що передбачає основний склад злочину, до санкцій норм, що описують кваліфіковані склади злочинів: а) не змінюючи ні видів, ні кількості альтернативно передбачених видів покарань, якщо це можливо, пропорційно збільшувати їх розміри; б) не змінюючи кількості альтернативно визначених видів покарань, зменшувати кількість більш м'яких видів покарань і одночасно збільшувати кількість більш суворих видів покарань; в) поступово переходити від найбільш альтернативної санкції до найменш альтернативної або взагалі безальтернативної за рахунок скорочення кількості м'яких видів покарань [9, с. 212].

Розглядаючи санкції норм, передбачених ст. 365 КК України, необхідно зазначити, що їх побудовано з використанням третьої схеми, до того ж у крайніх її проявах (санкцію норми про кваліфікований та особливо кваліфікований склад злочину побудовано як безальтернативну).

Введення додаткових покарань у санкції кримінально-правової норми дослідники рекомендують проводити за такою схемою: санкція без додаткового покарання (ч. 1); санкція з факультативним додатковим покаранням (ч. 2); санкція з імперативним додатковим покаранням (ч. 3) [7, с. 234-236].

Як видається, в ч. 1 ст. 365 КК України доцільно було б передбачити покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися

певною діяльністю як факультативне, в ч. ч. 2,3 ст. 365 КК України – як обов'язкове. Натомість маємо ситуацію: всі три санкції ст. 365 КК України передбачають однакове обов'язкове додаткове покарання.

Види та розміри покарань, встановлені в санкції статті (частини статті), яка містить ознаки основного складу злочину, мають змінюватися поступово у санкціях норм про кваліфіковані склади злочину. Тож при побудові санкцій норм, що містять ознаки кваліфікованих складів злочину, не можна допускати різких стрибків у видах покарань, що ними передбачаються виходячи з системи покарань, визначеної ст. 51 КК України.

Санкція норми, що передбачає основний склад злочину(ч. 1 ст. 365 КК України), визначає максимальне покарання у виді обмеження волі - на строк до п'яти років або позбавлення волі - на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю - на строк до трьох років, тоді як мінімальним покаранням у санкції ч. 2 ст. 365 КК України є позбавлення волі строком на три роки; позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю – призначається на такий самий строк, як і в ч. 1 цієї статті. Із санкцій кримінально-правової норми можна побачити, що вищезазначене правило не дотримано. Така ситуація є грубим порушенням правил побудови санкцій частин статті, що описують кваліфіковані склади злочинів, адже за вчинення кваліфікованого виду перевищення влади або службових повноважень (діяння, яке характеризується значно вищим ступенем суспільної небезпеки) суд може призначити таке саме покарання, що й за простий вид перевищення влади або службових повноважень (злочин, який не характеризується підвищеною суспільною небезпекою).

Слід погодитися з думкою В.В. Яроша який зазначає, що мінімальний розмір санкції за кваліфікований склад злочину повинен бути вищим за максимум санкції за простий склад; мінімум санкції за більш тяжкий злочин

повинен бути більшим, ніж за менш тяжкий злочин [8, с. 3]. Тому обґрунтованим видається встановлення законодавцем більшого розриву (5 років) між мінімальною та максимальною межами покарання у виді позбавлення волі на певний строк порівняно з ч. 1 ст. 365 КК України (3 роки).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Підводячи підсумок зазначимо, що законодавець під час встановлення санкцій за такий злочин у сфері службової діяльності як перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органе не дотримується правила, відповідно до якого санкція кримінально-правової норми має бути такою, щоб суд, не виходячи за її межі, міг призначити справедливе та достатнє покарання для досягнення мети зазначеної у ч.2 ст. 50 КК України. Неможливість призначення судом справедливого та достатнього покарання в даному випадку зумовлена надмірною кількістю обставин, які виключають можливість застосування покарання до винних осіб, їх кримінологічною необґрунтованістю.

Правила щодо варіативності санкцій норм, передбачених статтею 365 КК України в повному обсязі дотримані. Утім, незважаючи на це правило, санкція норм передбачених ч. ч. 2, 3 ст. 365 КК України є безальтернативними. Як видається, в ч. 1 ст. 365 КК України доцільно було б передбачити покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як факультативне, в ч. ч. 2,3 ст. 365 КК України – як обов'язкове.

Вимоги щодо ступеня формалізованості диспозицій кримінально-правової норми, передбаченої статтею 365 КК України дотримано.

Аналіз норм кримінальних кодексів зарубіжних держав, що передбачають кримінальну відповідальність за перевищення влади або службових повноважень в частині їх санкцій свідчить про наявність більш

розгалуженої системи призначення видів та строків покарань за вказаний вид злочину, незалежно від того чи це основний склад злочину, кваліфікований чи особливо кваліфікований.

Правило щодо призначення видів та розмірів покарань, встановлених в санкції статті (частини статті), яка містить ознаки основного складу злочину, мають змінюватися поступово у санкціях норм про кваліфіковані склади злочину не додержується.

Враховуючи викладене, вважаємо, що санкції норм, передбачених статтею 365 КК України мають бути переглянуті з урахуванням зазначених правил.

Література

1. Козлов А.П. Кримінально-правові санкції: проблеми побудови, класифікації і вимірювання / Козлов А.П. - Красноярськ: Видавництво Красноярського університету, 1989. - С. 176.
2. Слуцька Тетяна Іванівна. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Слуцька Тетяна Іванівна ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. - К., 2010. - 232 арк. - Бібліогр.: арк. С. 196-232.
3. Осипов П.П. Теоретичні основи побудови та застосування кримінально-правових санкцій: аксіологічний аспект / Осипов П.П. - Л.: Видавництво Ленінградського державного університету, 1976. - С. 135.
4. Хавронюк М.І. Щодо відповідності санкцій кримінально-правових норм суспільній небезпеці діянь / М.І. Хавронюк // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – 2001. – №1. – С. 101–109.
5. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності: моногр. / Баулін Ю.В. – К. : Атіка, 2004. – С. 296.

6. Фролова О.Г. Злочинність і система кримінальних покарань (соціальні, правові та кримінологічні проблеми й шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів) / О.Г. Фролова. – К.: АртЕк, 1997. – С. 208.
7. Леснієвські-Костарєва Т. А. Диференціація кримінальної відповідальності. Теорія і законодавча практика / Т. А. Леснієвські-Костарєва. - М.: Видавництво НОРМА, 1998. - С. 296.
8. Ярош Віктор Віталійович. Додержання правил конструювання санкцій за злочини у сфері службової діяльності / Ярош Віктор Віталійович/ Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2014. - №17. – 3 с.
9. Калмиков Д.О. Аналіз санкцій статті 150 Кримінального кодексу України / Д.О. Калмиков // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2012. - №4. - С. 37 - 42.
10. Орловська Н. А. Підстави і принципи побудови кримінально-правових санкцій: монографія / Н. А. Орловська. - Одеса: Юрид. л-ра, 2011. - С. 624.
11. Орловська Н. А. Кримінально-правові санкції: проблеми визначення, класифікації та функціонального аналізу: монографія / Н. А. Орловська. - Одеса: Юрид. літ-ра, 2010. - С. 296.
12. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України / Хавронюк М.І. – К. : Істина, 2004. – С. 504.
13. Кримінальний кодекс Республіки Молдова [Електронний ресурс]. - Legislationline. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3559/file/Criminal%20Code%20RM.pdf>.
14. Кримінальний кодекс Республіки Латвії [Електронний ресурс]. - WIPO Lex. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=198833.

15. Кримінальний кодекс Республіки Литви [Електронний ресурс]. - Legislationline. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4302/file/Lithuania_CC_am2010_en.pdf.
16. Кримінальний кодекс Республіки Хорватії [Електронний ресурс]. - Legislationline. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4283/file/Croatia_Criminal_code_am2003_en.pdf.
17. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистан [Електронний ресурс]. - Legislationline. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1707/file/207b8150765af2c85ad6f5bb8a44.htm/preview>
18. Кримінальний кодекс Республіки Туркменістан з коментарем ОБСЄ [Електронний ресурс]. - Legislationline. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: http://www.legislationline.org/download/action/download/id/6472/file/Turkmenistan_CC_as_of_2013_with_commentary_ru.pdf
19. Ярош Віктор Віталійович. Кримінально-правові санкції за злочини у сфері службової діяльності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ярош Віктор Віталійович ; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. - Київ, 2015. – С. 225.
20. Задоя Костянтин Петрович. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень (ст.365 КК України) [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Задоя Костянтин Петрович; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2009. – С. 16.

References

1. Kozlov A.P. Kryminaljno-pravovi sankciji: problemy pobudovy, klasyfikaciji i vymirjuvannja / Kozlov A.P. - Krasnojarsjk: Vydavnyctvo Krasnojarsjkogho universytetu, 1989. - S. 176.
2. Slucjka Tetjana Ivanivna. Kryminaljna vidpovidaljnistj za perevyshhennja vlady abo sluzhbovykh povnovazhenj [Tekst] : dys. ... kand. juryd. nauk : 12.00.08 / Slucjka Tetjana Ivanivna ; Kyjiv. nac. un-t vnutr. sprav. - K., 2010. - 232 ark. - Biblioghr.: ark. S. 196-232.
3. Osypov P.P. Teoretychni osnovy pobudovy ta zastosuvannja kryminaljno-pravovykh sankcij: aksiologhichnyj aspekt / Osypov P.P. - L. : Vydavnyctvo Leninghradsjkogho derzhavnogho universytetu, 1976. - S. 135.
4. Khavronjuk M.I. Shhodo vidpovidnosti sankcij kryminaljno_pravovykh norm suspilnij nebezpeci dijanj / M.I. Khavronjuk // Naukovyj visnyk Dnipropetrovsjkogho jurydychnogho instytutu MVS Ukrainy. – 2001. – #1. – S. 101–109.
5. Baulin Ju.V. Zviljnennja vid kryminaljnoji vidpovidaljnosti: monoghr. / Baulin Ju.V. – K. : Atika, 2004. – S. 296.
6. Frolova O.Gh. Zlochynnistj i systema kryminaljnykh pokaranj (socialjni, pravovi ta kryminologhichni problemy j shljakhy jikh vyrishennja za dopomoghoju loghiko_matematychnykh metodiv) / O.Gh. Frolova. – K.: ArtEk, 1997. – S. 208.
7. Lesnijevski-Kostarjeva T. A. Dyferenciacija kryminaljnoji vidpovidaljnosti. Teorija i zakonodavcha praktyka / T. A. Lesnijevski-Kostarjeva. - M.: Vydavnyctvo NORMA, 1998. - S. 296.
8. Jarosh Viktor Vitalijovyh. Doderzhannja pravyl konstrujuvannja sankcij za zlochyny u sferi sluzhbovoji dijalnosti / Jarosh Viktor Vitalijovyh/ Visnyk Kharkivsjkogho nacionaljnogho universytetu imeni V.N. Karazina. – 2014. - #17. – 3 s.

9. Kalmykov D.O. Analiz sankcij statti 150 Kryminaljnogho kodeksu Ukrainy/ D.O. Kalmykov //Visnyk Nacionaljnoji akademiji prokuratury Ukrainy. – 2012. - #4. - S. 37 - 42.
- 10.Orlovsjka N. A. Pidstavy i pryncypy pobudovy kryminaljno-pravovykh sankcij: monohrafija / N. A. Orlovsjka. - Odesa: Juryd. l-ra, 2011. - S. 624.
- 11.Orlovsjka N. A. Kryminaljno-pravovi sankciji: problemy vyznachennja, klasyfikaciji ta funkcionaljnogho analizu: monohrafija / N. A. Orlovsjka. - Odesa: Jurid.lit-ra, 2010. - S. 296.
- 12.Khavronjuk M.I. Dovidnyk z Osoblyvoji chastyny Kryminaljnogho kodeksu Ukrainy / Khavronjuk M.I. – K. : Istyna, 2004. – S. 504.
- 13.Kryminaljnyj kodeks Respubliky Moldova [Elektronnyj resurs] // Legislationline. – 2002. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3559/file/Criminal%20Code%20RM.pdf>.
- 14.Kryminaljnyj kodeks Respubliky Latviji [Elektronnyj resurs] // WIPO Lex. – 2009. – Rezhym dostupu do resursu: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=198833.
- 15.Kryminaljnyj kodeks Respubliky Lytvy [Elektronnyj resurs] // Legislationline. – 2000. – Rezhym dostupu do resursu: http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4302/file/Lithuania_CC_am2010_en.pdf.
- 16.Kryminaljnyj kodeks Respubliky Khorvatiji [Elektronnyj resurs] // Legislationline. – 1997. – Rezhym dostupu do resursu: http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4283/file/Croatia_Criminal_code_am2003_en.pdf.
- 17.Kryminaljnyj kodeks Respubliky Tadzhykystan [Elektronnyj resurs] // Legislationline. – 1998. – Rezhym dostupu do resursu: <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1707/file/207b8150765af2c85ad6f5bb8a44.htm/preview>

18. Kryminalnyj kodeks Respubliki Turkmenistan z komentarem OBSJe [Elektronnyj resurs] // Legislationline. – 2013. – Rezhym dostupu do resursu:
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/6472/file/Turkmenistan_CC_as_of_2013_with_commentary_ru.pdf
19. Jarosh Viktor Vitalijovych. Kryminaljno-pravovi sankciji za zlochyny u sferi sluzhbovoji dijalnosti [Tekst] : dys. ... kand. juryd. nauk : 12.00.08 / Jarosh Viktor Vitalijovych ; Ghen. prokuratura Ukrainy, Nac. akad. prokuratury Ukrainy. - Kyjiv, 2015. – S. 225.
20. Zadoja Kostjantyn Petrovych. Kryminaljna vidpovidalnistj za perevyshhennja vlady abo sluzhbovykh povnovazhenj (st.365 KK Ukrainy) [Tekst] : avtoref. dys... kand. juryd. nauk: 12.00.08 / Zadoja Kostjantyn Petrovych; Kyjivskij nacionalnyj un-t im. Tarasa Shevchenka. - K., 2009. – S.16.